

1. Поняття “культура” і типології культури. Універсальне й унікальне в культурі.

Культура і цивілізація. Культура і природа. Культура інформаційного суспільства. Етнографічна та етноісторична концепція цивілізації.

Матеріальна та духовна культура. Світова культура/цивілізація і національні культури. Глобалізація і сучасний світ культури. Культурний монізм та плюралізм. Мультикультуралізм. Народна та етнографічна, фольклорна/етнічна/національна, масова/індустріальна культура.

Універсальне й унікальне в культурі. Культурна ідентичність. Субкультури, маргіналії. Масова культура: спектр тлумачень. Анархізм, утопізм, контркультура. Проблема культурної різноманітності. Глобалізм та антиглобалізм. Проблема геополітики, внутрішньокультурної та міжкультурної комунікації.

2. Етногенез та культуругенез. Архаїчна культура. Ранні форми культури.

Основні поняття етнокультурології. Етнос і концепції етносу. Основні принципи класифікації етносів. Етнічні процеси в сучасному світі. Нація та етнос. Етнічна свідомість і традиція як чинники етнокультурного процесу. Етнічна та національна ідентифікація. Виникнення культури. Циклічні та стадійні концепції розвитку культури.

Архаїка як тип культури. Типологізації та особливості архаїчної культури. Соціальні інститути давнини: шлюб, влада, родина, гендерно-вікові стосунки, держава, класи. Особливості архаїчного мислення. Міф, казка, магія, ритуал в архаїці.

Форми релігійної свідомості у первісному суспільстві й їх типологія. Ініціації, шаманізм, тотемізм як феномени архаїчної культури. Культура майя, ацтеків, інків: основні характеристики американських архаїчних культур.

3. Культури Сходу: проблема діалогу культур.

Особливості культур Давнього Сходу. Культура Месопотамії: періодизація, основні характеристики. Культура Давнього Єгипту: періодизація, основні характеристики. Європа і Схід: проблема зустрічі й діалогу культур в історичній перспективі. Ісламська культура: релігія, література, соціально-політична система.

Культура Індії: основні характеристики. Культура Китаю: основні характеристики. Традиційна китайська міфологія. Мистецтво Китаю. Сучасний Китай. Культура Японії: основні характеристики. Буддизм і синтоїзм у культурі Японії. Сучасна японська культура.

4. Антична культура. Культурний тип античності.

Значення крито-мікенської цивілізації. Античний поліс. Поліс – ойкос: політичне та повсякденне життя.

Період архаїки у Давній Греції: основні культурні досягнення (моделі розвитку полісу, міфологія, епос, виникнення філософії, мистецтво). Період класики у Давній Греції: основні культурні досягнення (філософія, театр – антична трагедія та комедія, наукові знання, політична культура, література, архітектура та скульптура). Період еллінізму у Давній Греції: політична культура, наука, етико-естетичні вчення.

Період республіки у Римі (рання, епоха великих завоювань, епоха громадянських воєн та кризи): політична культура, релігія та ритуал, особливості мистецтва. Період імперії у Римі: політична та юридична культура.

Значення античності. Антична міфологія. Антична духовність: філософія, наука, мистецтво, театр, релігія, система життєвих цінностей. Антична етика та естетика. Культурний тип античності. Відображення античних досягнень у світовій культурі.

5. Культурна спадщина Середньовіччя та Відродження.

Періодизація культури Середньовіччя. Категорії Середньовічної культури. Особливості організації життєвого простору середньовічної культури. Середньовічна картина світу. Особистість і універсум. Нормативні чинники: корпоративність. Християнська думка в Середньовіччі: богослов'я, філософія, література. Поява європейської університетської традиції. Середньовічний університет як спосіб життя. Особливості середньовічного мистецтва.

Візантійська культура: періодизація і основні характеристики. Культура доби Відродження: періодизація, основні характеристики. Мистецтво Відродження. Філософсько-

естетичні принципи Відродження: антропоцентризм, індивідуалізм, гуманізм. Соціокультурні проблеми Відродження. Відродження і сьогодення.

6. Культура Нового часу: теоретичні проблеми, соціальні та наукові ідеї, художня культура.

Культурна своєрідність доби Реформації. Історіографічно-теоретична проблематика культури Нового часу. Культура бароко: основні характеристики. Культура доби Просвітництва. Наукова революція XVII ст.: зміст, підсумки. Соціум Нового часу: новації та деформації. Новочасна культура та професійна проблематика. Європейська культура XIX ст.: емансипація (класова, національна, гендерна, церковна), критична філософія (Ніцше, Фройд), соціальні ідеї та рухи. Класицизм і романтизм. Реалістичне мистецтво. Наука і технічний прогрес у XIX ст. Урбанізація культури XIX ст. Художня культура XIX ст.: література, музика, театр, живопис.

7. Українська культура в контексті світової культури.

Українська культура: проблеми періодизації. Джерела української культури. Архаїчні культури на території України. Дохристиянська культура України: образи, символи, міфи. Язичництво як культурна система. Побут та звичаї у давніх слов'ян. Візантія і слов'янство. Характерні риси традиційного способу життя українців.

Культура Київської Русі: культурний контекст християнізації. Соціокультурний розвиток та політична культура Київської Русі. Специфіка художньої культури Київської Русі. Особливості Середньовіччя і Відродження в культурі України. Формування міської культури в Україні. Українська культура XIII – XVII ст. в контексті європейської культури. Феномен козацької культури. Розвиток освіти в Україні. Острозький культурно-освітній центр. Києво-Могилянська академія.

Релігійні рухи в українській культурі XVII – XX ст. Особливості українського бароко. Полемічна література в Україні. Г.С. Сковорода: творчість, основні ідеї, культурна роль. Харківський університет та його роль у розвитку української культури. Кирило-Мефодіївське товариство. Т. Г. Шевченко: творчість, основні ідеї, культурна роль. І. Я. Франко: творчість, основні ідеї, культурна роль. Леся Українка: творчість, основні ідеї, культурна роль. Національно-культурні та загальноєвропейські складові української культури XIX ст. Класицизм і романтизм в українській культурі XIX ст.

Українська інтелігенція та її роль у культурному розвитку України. М.В. Гоголь як явище української культури. Роль П. О. Куліша у національно-культурному розвитку України. Роль М.С. Грушевського у національно-культурному розвитку України. Наукова культура України початку XX ст.

“Розстріляне Відродження.” Художньо-творчі угруповання 1920 – 1930 – х років та їх роль у розвитку української культури. М. Хвильовий та Літературна дискусія 1925 – 1928 рр. Досягнення і втрати української культури 1930 – х років. Українська культура у часи воєнних випробувань. “Відлига” в українській культурі 1960 – х років: міфи і реальність культуротворчого процесу.

Українська національна ідентичність: проблеми і дискусії. Український авангард. Мистецькі досягнення української культури у XX ст. Українська культура радянських та пострадянських часів: характерні риси та тенденції розвитку. Проблеми культурного відродження в умовах державної незалежності.

8. Сучасна культура.

Модернізм як культурна епоха: живопис, література, філософія. Модернізм і філософсько-естетичні концепції першої половини XX ст.: футуризм, авангардизм, експресіонізм, екзистенціалізм, сюрреалізм. Типологія сучасної культури: модерн, постмодерн, метамодерн. Трагедія Холокосту і Другої Світової війни у пам'яті європейських націй. Постмодерністські концепції культури та їх критики. Міжкультурна комунікація в сучасній культурі.

Візуальне та акустичне в сучасній культурі. Культурологічна історія візуального в сучасній культурі: фотографія, кінематограф, телебачення, медіамистецтво. Культурологічна

історія акустичного в сучасній культурі. Аудіовізуальна культура / вербально-письменна культура. Тілесність в контексті сучасної культури. Цифрова культура.

Література

Підручники

1. Абрамович С., Чикарькова М. Культурологія. К. Кондор. 2018. 452 с.
2. Історія релігії в Україні: Навч. Посібник. Під ред. А. М. Колодного. К. 1999.
3. Історія української культури. Під ред. І. Крип'якевича. Нью-Йорк. 2002.
4. Козира Є. Культурологія. К. Видавництво М. 2017. 376 с.
5. Культурологія. Під ред. Т. Гриценко. К. Центр наукової літератури. 2019. 392 с.
6. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. А.Конверського, М. Поповича, Д. Петренка та інш. Харків. Фоліо. 2013. 863 с.
7. Ніколова Н. Чмихов М. Культурологія. К. Скиф. 2012. 440 с.
8. Основи культурології. Під ред. Сандюк Л. Щубелки Н. К. Центр навчальної літератури. 2019. 400 с.
9. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. Під ред. М. Заковича. К. 2001.

Наукова та навчально-методична література:

1. Аверінцев С. Софія-логос. К. Дух і літера. 2006. 902 с.
2. Агеєва В. За лаштунками імперії. К. Віхола. 2021. 360 с.
3. Антологія християнства: Хрестоматія з релігієзнавства та культурології. Під ред. Г. Лозко. К. Мандрівець. 2013. 376 с.
4. Барабаш Ю.Я. Сковорода. Гоголь. Шевченко. К. Видавництво Києво-Могилянської академії. 2007.
5. Біблер В. Культура. Діалог культур. К. Дух і літера. 2018. 368 с.
6. Бойлен А. Візуальна культура. К. Arthuss. 2021. 208 с.
7. Булашев Г. Український народ в своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. К. 1992.
8. Войтович В. М. Українська міфологія. Словник. К. 2002.
9. Грушевський М. С. Історія України - Русі: В 11 т. 12 кн. К., 1991.
10. Гумбрехт Х.-У. Продукування присутності. Що значення не може передати. Харків. Ist publishing. 2020. 192 с.
11. Джеймісон Ф. Постмодернізм, або логіка культури пізнього капіталізму. К. Видавництво Курс. 2008. 504 с.
12. Енциклопедія українознавства: У 3 т. К., 1995.
13. Історія європейської цивілізації. Епоха Відродження. Під ред. У. Еко. К. Фоліо. 2020. 523 с.
14. Кіктенко В. К. Дискусії навколо китайської науки і цивілізації. К. Гельветика. 2020. 412 с.
15. Климова Л. Світова культура. Навчальний посібник. К. Ранок. 2012. 160 с.
16. Костомаров М. Історія України в життєписах визначніших її діячів. К., 1991.
17. Крип'якевич І. П. Історія України. Львів, 1990.
18. Культура і побут населення України: Навч. посібник для вузів. К., 1991.
19. Кун М. Легенди та міфи Стародавньої Греції. К., 1992.
20. Лінч Джозеф Г. Середньовічна церква: коротка історія. К., 1994.
21. Ліотар Ж. Ф. Ситуація постмодерну // Філософ. і соціолог. думка. 1995. №5-6. С.15-38.
22. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.
23. Малярчук Є. Філософія і педагогіка покликання. К. Дух і літера. 2019. 344 с.
24. Масол Л. Меріпольська Н. Художня культура Європи. К. Ранок. 2010. 192 с.
25. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. К., 1991.
26. Підлісна Г. Н. Світ античної літератури. К., 1981.
27. Прицак О. Що таке історія України // Слово і час. 1991. №1. С.53-60.

28. Романишин Н. Національна ідентичність в поезії англійського романтизму. Львів. Львівська політехніка. 2021. 536 с.
29. Сковорода Григорій: дослідження, розвідки, матеріали. Зб. наук. статей. К., 1992.
30. Словник античної міфології. К., 1989.
31. Тримбач С. Кіно, народжене Україною. К. Саміт-книга. 2016. 378 с.
32. Українська культура ХХ-ХХІ сторіччя. Під ред. М. Гримич. Дуліби. 2014. 328 с.
33. Ушкалов Л. Есеї про українське бароко. К. Факт. 2006. 284 с.
34. Ушкалов Л. Від бароко до постмодерну. К. Грані-Т. 2011. 552 с.
35. Фартінг С. Історія мистецтва. К. Віват. 2019. 576 с.
36. Федотова Ю. Кобелянська О. Егава Х. Навчальний словник японських культурологічних термінів. К. Видавничий дім Дмитра Бураго. 2019. 340 с.
37. Фройд З. Невпокій в культурі. К. Апріорі. 2021. 120 с.
38. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. Тернопіль, 1994.
39. Чумаченко Б. Вступ до культурології античності. К. Видавництво Києво-Могилянської академії. 2008. 176 с.
40. Barker C. Jane E. Cultural Studies: Theory and Practice. Thousand Oaks. Sage Publications Ltd. 2016. 760 p.
41. Boylan A. Visual Culture. Cambridge. The MIT Press. 2020. 248 p.
42. Hall S. Essential Essays: Foundations of Cultural Studies and Identity. Durham. Duke University Press Book. 2018 768 p.
43. Hall S. Representation: Cultural Representations and Signifying Practices. Thousand Oaks. Sage Publication. 2013. 440 p.
44. Keywords for American Cultural Studies. Ed. B. Burgett. NYU Press 2020 360 p
45. Longhurst B. Smith G. Crawford G. Introducing Cultural Studies. Routledge. 2016. 482 p.
46. Miller B. Cultural Anthropology. London. Pearson. 2015. 456 p.
47. Nanda S. Cultural Anthropology. Thousand Oaks. Sage Publications. 2019. 456 p.
48. Payne M. A Dictionary of Cultural and Critical Theory. Wiley-Blackwell. 2010. 832 p.
49. Storey J. Cultural Theory and Popular Culture. Routledge. 2021. 310 p.

**Зразок фахового вступного випробування з теорії та історії культури
для здобуття ступеня магістра за спеціальністю
034 - культурологія**

1. Культура і цивілізація.
2. Особливості архаїчної свідомості.
3. Дохристиянська культура України: образи, символи, міфи.

**Критерії оцінювання
фахового вступного випробування з теорії та історії культури**

Основними критеріями оцінювання фахового випробування з теорії та історії культури є:

- знання та використання культурологічних першоджерел, різних теоретичних та наукових підходів, культурологічних шкіл для аналізу актуальних проблем культурології;
- знання фактографічного матеріалу історії культури;
- повнота відповіді, використання вітчизняної й іноземної фахової літератури для висвітлення екзаменаційних питань;
- творчий характер аналізу й узагальнення різних культурологічних підходів, фактичних даних на основі сучасних методів і наукових досягнень;
- навички лаконічного, чіткого, логічного, послідовного та грамотного викладу матеріалу, формулювання власних висновків;

- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань теорії культури, історії культури, уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами;

Екзаменаційний білет складається з трьох питань, які охоплюють теоретичний матеріал з проблематики теорії та історії культури. Кожне питання оцінюється за наступною системою балів:

200 – 160 балів	вступник продемонстрував глибоке знання змісту екзаменаційного питання, вільне оперування культурологічними категоріями, провів глибокий культурологічний аналіз означеної проблеми; глибоко і всебічно висвітлені знання з історії культури, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури; відповідь повністю репрезентує певну культурологічну проблему, опираючись на вітчизняну та іноземну фахову літературу; здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне та обґрунтоване бачення її сутності як творче переосмислення набутих знань; відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних висновків; відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми, критичний їх аналіз; відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
159 - 120 балів	вступник продемонстрував знання змісту екзаменаційного питання, оперування основними культурологічними категоріями, аргументовано виклав означену проблему; в цілому висвітлено знання з історії культури, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури; відповідь репрезентує певну культурологічну проблему, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу не є достатніми; здійснено аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики, представлено самостійне бачення її сутності; відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не завжди обґрунтовані; відповідь містить співставлення різних підходів до вирішення певної проблеми; відповідь написана грамотно з використанням фахової лексики.
119 - 80 балів	вступник продемонстрував певне знання змісту екзаменаційного питання, виклавши основні положення означеної проблеми; висвітлені знання з історії культури, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури є фрагментарними та не завжди точними; відповідь побудована навколо певної культурологічної проблеми, але посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу майже відсутні; здійснено поверхневий аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики; відповідь є недостатньо послідовною, допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; відповідь, в цілому, написана грамотно.
79 - 40 балів	вступник продемонстрував роздуми з екзаменаційного питання, відсутність знань основних культурологічних категорій; відповідь містить певні уявлення з історії культури, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури;

	<p>посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні; відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики; відповідь є фрагментарною, допущені значні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки відсутні; відповідь написана з помилками.</p>
39 - 1 балів	<p>вступник продемонстрував відсутність знань з екзаменаційного питання, основних категорій теорії та історії культури відповідь містить певні уявлення з історії культури, основних положень культурологічних першоджерел та рекомендованої літератури; посилання на вітчизняну та іноземну фахову літературу відсутні; відсутній аналіз різних точок зору щодо означеної проблематики; відповідь є фрагментарною, відсутні логіка викладу матеріалу та власні висновки; відповідь написана з багатьма помилками.</p>
0 балів	<p>відповідь відсутня</p>

При визначенні оцінки з фахового вступного випробування з теорії та історії культури підсумовується загальна кількість балів, отриманих вступником за відповіді на три питання екзаменаційного білету, яка ділиться на число питань. Таким чином визначається середній бал за відповідь вступника за шкалою від 100 до 200 балів (із заокругленням до цілого числа). Вступник допускається до участі у конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо кількість балів із вступного випробування складає не менше 100 балів.

Вступне випробування відбудеться письмово в дистанційній формі за допомогою платформи Moodle з забезпеченням академічної доброчесності та анонімності. На електронну адресу вступника буде надіслано запрошення з кодом доступу до системи. Система автоматично здійснить вибір варіанту випробування.

Консультація відбудеться на платформі ZOOM

Голова фахової атестаційної комісії,
доктор філософських наук, професор

Володимир ПРОКОПЕНКО

Затверджено на засіданні
приймальної комісії Харківського
національного університету імені В.Н. Каразіна,
протокол засідання № 3 від 03 квітня 2023 року.

Відповідальний секретар приймальної комісії

Сергій ЄЛЬЦОВ